

Pædagogiske greb i fjernundervisningen

En praktisk guide til fjernundervisere

Redaktør og forfatter: Daniella Tasic Hansen
Layout: Rune Holm Hjørringgaard og Anne Sofie Holm Sandgaard.
Design: Anne Sofie Holm Sandgaard
ISBN: 978-87-999611-5-3

Med bidrag fra: Alan Amstrup, Anne Vollen Rafn, Chanett Dichmann Karlsen, Lise-Lotte Laursen, Chresteria Neutzsky-Wulff, Hanna Weichert Hjorth.

Indhold i guiden kan med kildeangivelse frit benyttes, dog ikke til kommercielt brug.
(Creative Commons License – Navngivelse-Ikke-kommerciel 2.5 Danmark)
© 2017, eVidenCenter, Aarhus Business College.

Indhold

Introduktion til guiden	5
Målgruppe for guiden	5
Om fjernundervisning	5
Læseguide	5
Kategorier i guiden:	5
Gode råd fra fjernundervisere til fjernundervisere	5
Rammesætning og forberedelse	6
Underviserrollen	7
Læringsmiljø	8
Relationsstyrkelse	8
Feedback og evaluering	9
Gode råd fra eVidenCenter	10
Gode råd til fjernundervisere fra eVidenCenter	10
eVidenCenter, Det Nationale VidenCenter for e-læring.	10

Introduktion til guiden

Denne guide indeholder en række erfaringsbaserede råd til rollen som fjernunderviser. Fjernundervisningen tilbyder en række muligheder men også en række udfordringer i praksis, bl.a. i forhold til rollen som underviser på online forløb. I denne guide har en række erfarne fjernundervisere fra forskellige uddannelsesinstitutioner udvalgt praktiske råd til kolleger. Rådene er baseret på erfaringer fra praksis og er udvalgt som centrale råd til at etablere en god pædagogisk praksis i fjernundervisningen. Rådene centrerer sig særligt om underviserrollen og de pædagogiske greb, der kan tages i fjernundervisningen med henblik på at skabe så gode rammer som muligt for både målgruppen, forløb og vejledning.

Målgruppe for guiden

Målgruppen for guiden er fjernundervisere på tværs af uddannelsesniveauer og uddannelser. Guiden henvender sig både til erfarne og uerfarne undervisere, hvoraf førstnævnte måske blot vil lade sig inspirere af nogle af rådene, mens de mere uerfarne fjernundervisere tilbydes konkrete pædagogiske greb til brug i praksis.

Om fjernundervisning

Fjernundervisning er en særlig disciplin inden for e-læring, hvor undervisningen understøttes af it og i princippet afvikles uden fysisk tilstedeværelse mellem de involverede parter. Det er en disciplin, som i løbet af de senere år er blevet mere og mere udbredt, og også i Danmark har en række uddannelsesinstitutioner udbud af fag og forløb som fjernundervisning. Oftest afvikles fjernundervisningsforløb via et Learning Management System. Fjernundervisningen tilbyder en række perspektiver og muligheder, så som fleksibilitet i forhold til tid og rum samt geografisk placering. I nogle tilfælde muliggør netop fleksibiliteten i forhold til de nævnte forhold endda uddannelse

for visse målgrupper. Fjernundervisning rummer dog også en række udfordringer i praksis.

Denne udgivelse har pædagogisk praksis og underviserens rolle som udgangspunkt, men det betyder ikke, at både kvalitet og succes med fjernundervisning kun er et underviseranliggende. Ansvar for kvaliteten af fjernundervisning hviler ikke kun på underviserens skuldre. Erfaringsbaseret bør en institution, som udbyder fjernundervisning, aktivere flere led, fx mellemledere, administrativt personale, direktion og pædagogisk personale. Når det er nævnt, skal det understreges, at denne guide er rettet mod fjernundervisere og deres praksis.

Læseguide

Rådene fra fjernunderviserne er samlet i kategorier inden for fjernundervisningen. Nogle af rådene ville i princippet kunne figurere i flere kategorier, men for læsevenligheds og overblikkets skyld, er hvert råd kun præsenteret i én kategori.

Kategorier i guiden:

- Rammesætning og forberedelse
- Underviserrolle
- Læringsmiljø
- Relationsstyrkelse
- Feedback og evaluering

Til sidst i guiden har vi tilføjet råd baseret på praksis og teori, som vi gennem årene har indsamlet hos eVidenCenter.

Gode råd fra fjernundervisere til fjernundervisere

I det følgende vil du finde en række praktiske råd fra erfarne undervisere på forskellige uddannelser og institutioner i Danmark. Rådene er tænkt som støtte til både erfarne og uerfarne fjernundervisere som et bidrag til deres praksis. Underviserne er ansat ved institutioner, som i en årrække har udbudt fag og kurser som fjernundervisning, og de har således en række erfaringer i forhold til pædagogisk praksis.

Rammesætning og forberedelse

Forventningsafstemning:

Sørg for, at være konkret og tydelig ift. de forventninger, uddannelsesinstitutionen har til de studerende. Dette kan bidrage til, at de studerende kan lave de nødvendige foranstaltninger for at kunne håndtere studiet på bedst mulig vis.

Anne Vollen Rafn

Lektor,
Fysioterapeutuddannelsen
University College Sjælland

Lav forventningsafstemninger med eleverne. Hvilke forventninger har de til dig, og hvilke har du til dem? Bed eleverne i samarbejde med dig om at lave milestones for deres aflevering - og det er din opgave at holde dem fast på jeres aftaler.

Hanna Weichert Hjorth

Underviser,
Aarhus Business College

Tid til udvikling:

Som uddannelsesinstitution er det en rigtig god idé at sætte tid af til planlægning og udvikling af e-læringsforløb. Vores erfaring er, at det tager tid at udvikle e-materialet.

Anne Vollen Rafn

Lektor,
Fysioterapeutuddannelsen
University College Sjælland

Det skal ikke være kunst, det skal være færdigt!

Fordyb dig ikke små og irrelevante detaljer. Gør dit materiale personligt og slip forfængeligheden om, at det skal være perfekt, når din undervisning er digital. Du skal ikke lave en Hollywood-produktion, men du skal hjælpe eleven videre fra A til B.

Alan Amstrup

Online underviser,
Brock Online
(Niels Brock)

Pædagogik og didaktik før teknologi!

Sørg for, at teknologien bliver et middel til, at de studerende kan lære og ikke et mål i sig selv.

Anne Vollen Rafn

Lektor,
Fysioterapeutuddannelsen
University College Sjælland

Underviserrollen

Få skabt nogle gode relationer fra dag 1. Forbered dig på, at megen kommunikation er 1:1 kommunikation, og den tager selv sagt mere tid end kommunikation i tilstedeværelsesundervisningen. Lav daglige fællesbeskeder indeholdende: "Hvordan går det? Jeg sidder klar til at hjælpe i tidsrummet ... i dag. Jo mere synlig du er, jo nemmere er det at få skabt nogle gode relationer.

Hanna Weichert Hjorth
Underviser,
Aarhus Business College

Vær eksplicit og lær de studerende at lære Digital dialog har en meget smallere båndbredde end kommunikation ansigt til ansigt, hvilket betyder, at de fleste studerende først skal lære at bruge de digitale kommunikationskanaler. Her er Gilly Salmons model meget anvendelig, idet den bevidstgør behovet for at lære at navigere i de digitale muligheder. Det betyder også, at mange ting skal gøre ekstra eksplicitte - ikke mindst læringsmål og forventninger til de studerende.

Chresteria Neutzsky-Wulff
Klassisk filolog og master i
IKT og Læring.
Fjernunderviser i klassisk
græsk på SAXO-Instituttet,
Københavns Universitet

Frem for alt – eksperimentér dig frem til en god form, der passer til dine studerende. Som i det traditionelle klasserum bliver man aldrig færdig med at finde den præcise model til undervisningen, men lader sine studerende vise vej ift., hvad der kan gavne deres læring. Netop i det digitale miljø er der utroligt mange muligheder.

Chresteria Neutzsky-Wulff
Klassisk filolog og master i
IKT og Læring.
Fjernunderviser i klassisk
græsk på SAXO-Instituttet,
Københavns Universitet

Varier opgavetyperne. Det er motiverende og gavnligt at træne faget på så mange forskellige måder som muligt. Spørg meget gerne subjektivt ind til, om kursisterne kunne lide at arbejde med denne eller hin opgave og hvorfor. Dette kræver dog, at der afsættes ressourcer til fortsat udvikling af materiale. Husk alsidighed i opgaverne, hvor der også indgår "kollaborative" øvelser og inddragelse af mundtlige afleveringer (hvis faget har en mundtlig eksamen, er det naturligt og vigtigt, at der i kursets forløb er elementer af alle discipliner.) Det kan være forholdsvis enkle opgaver, hvor kursisterne f.eks. skal finde en artikel til deling i grupper om et emne og forklare deres valg på skrift eller som en mundtlig forklaring.

**Chanett Dichmann Karlsen
og Lise-Lotte Laursen**
Fjernundervisere,
Randers HF og VUC

Sørg for at booste kursisternes arbejde med en lille kreativ øvelse en gang imellem. Send dem fx ud for at finde religiøse symboler i deres by, få dem til at skrive et digt i samme genre som det analyserede, bed dem argumentere for to forskellige synspunkter med brug af faglig terminologi (gerne lidt provokerende), få dem til at spørge deres mor eller onkel om, hvad de synes om novellen/digtet/emnet/artiklen. Dette arbejde har en stor dannende virkning, og den del er det vigtigt, at vi har et ekstra øje på som flex-undervisere, da kursisterne ellers godt kan blive primært fag-faglige uden at have bredden i faget med. Jo mere variation, provokation, udforskning og nysgerrighed vi kan fostre, jo bedre.

**Chanett Dichmann Karlsen
og Lise-Lotte Laursen**
Fjernundervisere,
Randers HF og VUC

Læringsmiljø

Navigationssystem:

Som uddannelsesinstitution er det til stor hjælp at designe et uddannelsesspecifikt navigationssystem, som gør det muligt at explicitere de mange spørgsmål, man som underviser bør stille inden udvikling af et e-læringsforløb.

Anne Vollen Rafn
Lektor,
Fysioterapeutuddannelsen
University College Sjælland

En solid basis: refleksion og en fast rytme.

For de studerende er det vigtigt at have en oplevelse af, at deres faglige arbejde og sociale adfærd reflekteres, med andre ord et dynamisk miljø, der ligner kommunikationen i virkelighedens klasserum. Ellers bliver fjernundervisning nemt en meget ensom oplevelse. Det betyder en fast rytme i ft. arbejdsgangen, men det indebærer også, at underviseren og holdet sammen reflekterer over læringsprocessen og i kraft af denne italesættelse skaber et fælles læringsrum

Chresteria Neutzsky-Wulff
Klassisk filolog og master i
IKT og Læring.
Fjernunderviser i klassisk
græsk på SAXO-Instituttet,
Københavns Universitet

Fokus på hovedmålet!

Hvor skal eleven ende?

Planlæg, så du har slutmålet i fokus fra start.

Brug din planlægning til at understøtte og designe forløbet, så slutmålet er klart fra start. Undgå uforudsete overraskelser undervejs. Gør elevens rejse gennem fjernundervisningen tydelig, og gør det nemt at navigere og finde den rigtige information.

Alan Amstrup
Online underviser,
Brock Online
(Niels Brock)

Planlægning, planlægning, planlægning!

Planlæg hele forløbet FØR start og lav så få ændringer undervejs som muligt. Tænk planlægningen som at starte fra målet og arbejde baglæns i stedet for at planlægge fra starten mod målet.

Alan Amstrup
Online underviser,
Brock Online
(Niels Brock)

Relationsstyrkelse

Det er vigtigt, at man har et tillidsforhold med kursisterne på trods af den fysiske afstand. (Det, at vi som underviser laver videobreve om nye emner, om generelle fag ting samarbejdsformer mm, kan støtte opbygningen af tillidsforhold) Dette forhold kan styrkes ved at give personlig feedback og opfordre til, at kursisten kommunikerer den anden vej. Gør altid opmærksom på, at det er i orden – ja ønskeligt – at stille spørgsmål eller skrive, hvis der er en opgave, der var svær eller uigennemskuelig. Lad dem endda gerne vælge et andet fokuspunkt. Der kan jo være gode grunde til at undersøge stemningen i en tekst ved at se på personkarakteristikken frem for ordvalget i miljøbeskrivelsen. Sidstnævnte er nok ikke gangbart i matematik ☹ - giv plads til de skæve og personlige vinkler. Disse spørgsmål kommer, og de er så gavnlige for læring. Vi kan understøtte disse spørgsmål ved at spørge ind til deres "udfordringer" eller styrker inden for det pågældende fag. Vær ærlig. Hvis du selv er forsinket med at besvare en opgave, giv besked og lad dem vide, du også er af kød og blod.

**Chanett Dichmann Karlsen
og Lise-Lotte Laursen**
Fjernundervisere,
Randers HF og VUC

Brug humor (med forsigtighed) i kommentarerne og vis, så ofte du kan, at du kan huske tidligere fokuspunkter. Her er der en tidmæssig udfordring – man kan ikke nå at gå tilbage i tidligere afleveringer og ej heller føre detaljeret logbog over hver enkelt kursist! Men hvis det falder dig ind, så tøv ikke med at bruge det, du ved, positivt. Udnyt, at du får indblik i den enkeltes tanker og arbejde med materialet – det er den helt store og meget vigtige bonus ved fjernundervisning. Det skal man påskønne!

Chanett Dichmann Karlsen
Fjernunderviser,
Randers HF og VUC

Feedback og evaluering

Indtænk mange slags feedback.

I mine mange år som fjernunderviser er der ét emne, jeg igen og igen vender tilbage til: indbygning af forskellige former for feedback i det digitale læringsmiljø – det være sig feedback mellem underviser og studerende, de studerende imellem eller mere automatiseret feedback i form af fx quiz eller videosvar på opgaver. Indtænk også en række kanaler, der går på kryds og tværs af undervisningen og støtter de studerendes læring i en kombination af forskellige medier (skrift, lyd og video).

Chresteria Neutzsky-Wulff

Klassisk filolog og master i IKT og Læring.

Fjernunderviser i klassisk græsk på SAXO-Instituttet, Københavns Universitet

Udarbejd en feedbackstrategiplan til dig selv, overvej nøje, hvornår det er nok at give en kort/lang, skriftligt eller mundtlig feedback, og involver de studerende i din plan, så de ved, hvad de kan forvente af feedback.

Hanna Weichert Hjorth

Underviser,
Aarhus Business College

Det er fristende at fokusere på kvalifikationer i fjernundervisning og kursisters progression ift. konkrete læringsmål. Dette er naturligvis et meget vigtigt aspekt at give feedback på, således at kursisterne er bevidste om, hvilke dele af de faglige krav de på pågældende tidspunkt opfylder, og hvilke der kræver ekstra arbejde. Det er vigtigt, at denne summative evaluering og feedback følges op af en mere dialogisk tilgang, som skaber refleksion hos kursisten. Denne dialog kan opnås ved i høj grad at stille uddybende spørgsmål til kursistens arbejde: "Hvordan passer det, du siger her med den analyse, du lavede ovenfor?", "Hvordan tænker du, at man kunne få endnu mere ud af dette citat?", "Dette er interessant! Mener du mon dermed at...?". Spørgsmålene er retoriske og skal skabe refleksion for kursisten, men man kan jo bede om, at en sådan uddybning eller lignende skal indgå i næste aflevering (men det tager tid at skulle tjekke op på). Dialog understøtter både evaluering, refleksion og fortsat læring. Farvede tekstdele eller spørgsmål kan med fordel bruges, da det er lettere at finde for kursisten, og samtidig kan vi som undervisere opfordre til at enkelte spørgsmål besvares, således at vi i visse tilfælde styrer, at der sker en refleksion.

Chanett Dichmann Karlsen og Lise-Lotte Laursen

Fjernundervisere,
Randers HF og VUC

En anden idé er, at afleveringer sker som kædeafleveringer (hensigtsmæssigt omkring et emne eller bestemt genre/type opgaver). Med dette menes, at kursisten bruger det dokument som læreren har sendt tilbage, og dermed har alle kommentarer, forslag mm present, og at den nye besvarelse skrives i dette dokument. På den måde kan der opstå en dialog, fagstøtte, evaluering og videre læring på skrift.

Chanett Dichmann Karlsen og Lise-Lotte Laursen

Fjernundervisere,
Randers HF og VUC

Gode råd fra eVidenCenter

eVidenCenter har igennem en årrække arbejdet med fjernundervisning gennem projekter, undersøgelser og ved udbud af fjernundervisning i e-læringspædagogik. Vi har løbende haft kontakt til en række uddannelsesinstitutioner og har gennem årene samlet en række erfaringer, som vi gerne vil dele. Rådene er således både baseret på erfaringer fra praksis men også anerkendte didaktiske og pædagogiske modeller inden for e-læring.¹

Gode råd til fjernundervisere fra eVidenCenter

1. Rammesæt tydeligt, hvornår du er tilgængelig for de lærende i et forløb.
2. Arbejd med tydelige mål i et forløb. I fjernundervisningen er der ikke på samme måde som i tilstedeværelsesundervisningen mulighed for at korrigere og justere løbende gennem fx mundtlig dialog og løbende samtaler med de lærende, og det er derfor vigtigt, at læringsmål og mål med forløbet er tydelige for den lærende gennem hele forløbet.
3. Sørg for at forventningsafstemme både din rolle og de lærendes rolle i forløbet.
4. Rammesæt aktiviteter og forløb, så det er helt tydeligt for den lærende, hvad der forventes.
5. Giv en grundig introduktion til det virtuelle læringsmiljø (indretning, navigation mv.).
6. De lærende bør have let adgang til teknisk support (det behøver dog ikke være vejlederen, som selv står for denne del).
7. Husk at præsentere dig selv (fx i en velkomstbesked eller en kort video).
8. Det er oftest nødvendigt at lave bundne opgaver og aktiviteter for at understøtte både kommunikation og aktivitet i online læring.
9. Som vejleder er det en fordel, at du selv er aktiv i læringsmiljøet og fx bidrager med indlæg, perspektivering, faglig kvalitetssikring mv.
10. Overvej, hvad formålet med vejledningen er og hvilke værktøjer, der bedst kan støtte op om dette - ikke omvendt!
11. Evaluér forløbet.

Vi håber, at rådene vil bidrage til et fokus på pædagogisk praksis i fjernundervisningen, og at du som læser af rådene har fundet inspiration til egen praksis.

Tak til

Sidst men ikke mindst vil vi gerne sende en stor tak til de undervisere og institutioner, som har bidraget til udgivelsen.

Alan Amstrup

Online underviser, Brock Online, Niels Brock

Anne Vollen Rafn

Lektor, Fysioterapeutuddannelsen,
University College Sjælland

Chanett Dichmann Karlsen og Lise-Lotte Laursen

Fjernundervisere, Randers HF og VUC

Chresteria Neutzsky-Wulff

Klassisk filolog og master i IKT og Læring. Fjernunderviser i klassisk græsk på SAXO-Instituttet, Københavns Universitet

Hanna Weichert Hjorth

Underviser, Aarhus Business College

eVidenCenter, Det Nationale VidenCenter for e-læring.

Vi arbejder med at udvikle og formidle viden om e-læring i uddannelsessystemet og for at højne fleksibiliteten og kvaliteten i uddannelsessystemet gennem udvikling og brug af e-læring. Et af vores kerneområder er at omsætte teori til praksis. Vi har et stærkt praksisorienteret fokus samtidig med, at vi inddrager resultater og viden fra forskningen som afsæt for vores aktiviteter. Afsættet for vores arbejde med og tilgang til e-læring er det pædagogiske og didaktiske udgangspunkt. Først didaktikken og pædagogikken – så teknikken.

FIND OS PÅ

Web: www.eVidenCenter.dk

Facebook: [eVidenCenter](#)

Twitter: [@e_Videncenter](#)

LinkedIn: [eVidenCenter](#)

